

BRIGIT HOOMANS INFORMATIE ADVIES

Inventarisatie opleidingsbehoeften in de archiefsector

Datum: 27 januari 2020
Status: Definitief
Opsteller: Brigit Hoomans

Opleidingsbehoeften in de archiefsector

Inhoud

1	Achtergrond.....	3
2	Conclusies en vervolgstappen	4
2.1	Het profiel van de archiefprofessional van de toekomst	4
2.2	Opleidingsbehoefte	4
2.3	Opleidingsaanbod	5
2.4	Vervolgstappen	6
3	Samenvatting van de resultaten van de inventarisatie	9
3.1	Het profiel van de ‘archiefprofessional van de toekomst’	10
3.2	Opleidingsbehoefte	12
4	Het opleidingsaanbod	17
4.1	Archiefonderwijs	17
4.2	Het commerciële aanbod	18
5	Verantwoording	20
6	BIJLAGE: Bronnen	21

1 Achtergrond

KVAN/BRAIN speelt onder meer een aanjagende rol in het bevorderen van de deskundigheid van archiefprofessionals. Dit onderwerp staat opnieuw hoog op de agenda door de voorgenomen wijziging van de Archiefwet en het loslaten van de diploma-eis voor de archivaris. Deze veranderingen brengen vragen met zich mee als: wat vinden we als sector dat de archiefprofessional aan kennis, kunde en competenties in huis moet hebben? Gezien de diversiteit in de werkzaamheden in het vakgebied, welke differentiatie is dan aan te brengen? En hoe sluit dit aan bij de opleidingen? Welke bijscholing zou noodzakelijk zijn en wat is daarin het aanbod?

De besturen van KVAN/BRAIN hebben daarom een inventarisatie laten uitvoeren naar de opleidingsbehoefte in de sector en naar het opleidingsaanbod. Deze inventarisatie is uitgevoerd door middel van een online vragenlijst die is verspreid onder de leden van BRAIN en gesprekken met stakeholders bij zowel archiefinstellingen als de opleiders Archivistiek A/B.

In de volgende hoofdstukken zijn als eerste aanbevelingen geformuleerd, gevolgd door een samenvatting van de resultaten van de inventarisatie.

2 Conclusies en vervolgstappen

Om de professionalisering van de sector te bevorderen, wil KVAN-BRAIN de opleidingsbehoefte en het opleidingsaanbod zo goed mogelijk op elkaar laten aansluiten. Deze inventarisatie is daartoe een eerste stap. Om op termijn te komen tot certificering van individuele archiefprofessionals, de wens van KVAN/BRAIN, zijn hieronder aanbevelingen en vervolgstappen geformuleerd.

2.1 Het profiel van de archiefprofessional van de toekomst

Uit de inventarisatie komt naar voren dat dé archiefprofessional niet bestaat. Binnen de gehanteerde driedeling toezicht en advies, digitaal informatiebeheer en erfgoed (van analoog naar digitaal) worden uiteenlopende kennisgebieden benoemd waarover een archiefprofessional, afhankelijk van zijn functie of rol, moet beschikken (zie p. 7 en verder). Hierbij valt op dat de verwachte vakkennis en vaardigheden waarover de **toekomstige** archiefprofessional moet beschikken bij de meeste respondenten lijkt te zijn ingegeven door de huidige werkpraktijk en de knelpunten die daarin worden ervaren. Kennis van 'trends en ontwikkelingen' wordt wel benoemd, maar nog weinig concreet gemaakt.

2.2 Opleidingsbehoefte

Hoge drempel?

De opleidingsbehoefte in de sector lijkt groot: ruim 75% van de respondenten geeft aan niet helemaal klaar te zijn voor de toekomst en behoefte te hebben aan bijscholing. Het aantal professionals dat daadwerkelijk een opleiding of cursus volgt lijkt hier echter niet mee in overeenstemming. Het aantal medewerkers dat een opleiding of cursus heeft gevolgd in 2018 en 2019 of gaat volgen in 2020, wordt door een ruime meerderheid van de respondenten bij hun eigen instelling geschat op minder dan een kwart; dit beeld is voor alle drie de gevraagde jaren redelijk consistent.

Hierbij valt op dat bijna de helft van de respondenten (45%) zegt te vinden dat er in de eigen organisatie te weinig opleidingen worden gevolgd. Als belangrijkste redenen worden genoemd: te weinig budget, te weinig tijd en gebrek aan motivatie.

Trendwatching

De vraagarticulatie in de sector is, zoals hierboven al aangegeven, sterk gericht op de knelpunten in de dagelijkse praktijk en minder op toekomstige behoeften. Om de relevante trends en ontwikkelingen te vertalen naar deskundigheidseisen op de langere termijn zou een vorm van trendwatching ontwikkeld kunnen worden. Doel hiervan is om met het opleidingsaanbod tijdig in te kunnen spelen op nieuwe behoeften in de sector, De kennisagenda van KIA is een eerste instrument om hier

Opleidingsbehoeften in de archiefsector

meer zicht op te krijgen, maar ook deze is nog sterk gericht op het 'hier en nu'. Het is de moeite waard om te onderzoeken of KVAN/BRAIN de rol van 'trendwatcher' steviger kan vormgeven, in samenwerking met KIA, NDE en DEN.

Monitoren gevolgde opleidingen en cursussen

Opleidingen en cursussen van zowel commerciële aanbieders als vakgenoten worden veelal een of twee keer per jaar georganiseerd en alleen gegeven bij voldoende inschrijvingen. Het is niet bekend hoeveel deelnemers de cursussen daadwerkelijk trekken en hoeveel cursussen er ook echt worden gegeven. Het periodiek monitoren van gevolgde cursussen geeft beter inzicht in de onderwerpen waar de behoefte groot is, en waar de vraag toeneemt of juist afneemt. Ook deze vorm van monitoring helpt om beter zicht te krijgen op de opleidingsbehoefte.

Samenwerking met NDE en DEN

NDE werkt in het kader van deskundigheidsbevordering op het vlak van digitaal erfgoed momenteel aan een gedetailleerd overzicht van alle onderwerpen die samenhangen met de nationale strategie, inclusief een overzicht van het opleidingsaanbod op de speerpunten van deze strategie. Voor deskundigheidsbevordering en het formuleren van deskundigheidscriteria op het vlak van digitaal erfgoed verdient het aanbeveling samen te werken met NDE. Ook DEN is een logische samenwerkingspartner wat betreft deskundigheidsbevordering in de archiefsector. DEN heeft eind 2019 de DEN Academie gelanceerd, met de ambitie om op strategisch niveau programma's aan te bieden om digitaal leiderschap te versterken (directeuren, senior-management en raden van toezicht/besturen).

2.3 Opleidingsaanbod

Bekendheid met het opleidingsaanbod

De onderwijsinstellingen die de opleidingen Archivistiek A/B verzorgen zijn in de sector goed bekend. Opvallend is echter dat meerdere respondenten kritisch zijn over de mate van aansluiting op de dagelijkse praktijk, terwijl tegelijkertijd wordt opgemerkt dat zij niet goed bekend zijn met het huidige curriculum van deze opleiders.

Het vergroten van de bekendheid met het aanbod van de archiefopleiders is inmiddels onderwerp van gesprek tussen KVAN/BRAIN en de drie opleiders.

Praktische ideeën die al zijn geopperd zijn:

- Structurele aandacht voor archiefonderwijs In de nieuwsbrieven en op de website van KVAN/BRAIN.
- Nieuws van de opleidingen als vast punt op de agenda van de ALV van KVAN/BRAIN
- Een inhoudelijke bijdrage van de archiefopleiders aan de Archiefdagen.

Opleidingsbehoeften in de archiefsector

Kortere allround basisopleiding?

Meerdere respondenten hebben aangegeven de bestaande archiefopleidingen te lang te vinden duren: een te groot tijdsbeslag en ook te hoge kosten. Ze pleiten voor een allround basisopleiding van maximaal een jaar. De aanbieders van archiefonderwijs zien kansen in het ontwikkelen van een aanbod aan korte bijscholingsprogramma's in de vorm van bijvoorbeeld summer- of winterschools. Op deze manier kan beter worden ingespeeld op de behoefte in de sector (praktisch, gericht op knelpunten in de dagelijkse praktijk).

Buitenlands aanbod; MOOCs en webinars

Deze inventarisatie is gericht op het Nederlandse aanbod van opleidingen en cursussen. Om inzicht te krijgen in het totale aanbod van opleidingen en cursussen die relevant kunnen zijn voor archiefprofessionals, is het van belang om ook het buitenlandse aanbod te monitoren.

Het aanbod aan MOOCs en webinars die interessant zijn voor de Nederlandse archiefsector neemt daarnaast toe. Ook dit aanbod verdient aandacht. NDE neemt deze vorm van opleiden overigens mee in hun onderzoek naar deskundigheidsbevordering op het vlak van digitaal erfgoed.

2.4 Vervolgstappen

De conceptversie van dit rapport is besproken met de tijdens de inventarisatiefase geïnterviewde personen (ronde tafelbijeenkomst 22 januari 2020) en met de archiefopleidingen UvA, HvA en Reinwardt Academie (27 januari 2020). Tijdens deze beide sessies zijn de volgende mogelijke vervolgstappen geformuleerd.

Ontwikkelen van inhoudelijke programmalijnen

Het rapport maakt goed zichtbaar op welke thema's de behoefte aan bijscholing groot is. Tegelijkertijd lijkt de bekendheid met het opleidingsaanbod beperkt. Als vervolgstap zouden KVAN/BRAIN en KIA inhoudelijke programmalijnen kunnen ontwikkelen, in samenspraak met de archiefopleiders. Op deze manier wordt de bekendheid met het opleidingsaanbod vergroot en kan dit aanbod samen met de sector op de specifieke thema's verder worden ontwikkeld. KIA zou verder kunnen worden ontwikkeld tot een kennisgenererend platform en op die manier ook een rol kunnen spelen in certificering.

Commitment in de sector

De respondenten die de online vragenlijst hebben ingevuld hebben in ruime meerderheid aangegeven behoefte te hebben aan na- en bijscholing (75%). Bijna de helft (45%) vindt dat er in de eigen organisatie te weinig aan na- en bijscholing

Opleidingsbehoeften in de archiefsector

wordt gedaan. Deze opvallende bevinding leidt tot de vraag hoe de in de sector gevoelde urgentie (behoefte aan bijscholing) kan worden vertaald naar actie: het daadwerkelijk volgen van een opleiding of cursus. KVAN/BRAIN zal na- en bijscholing als terugkerend onderwerp agenderen op de algemene ledenvergaderingen en de kleinschaliger overleggen zoals met de directeurs van RHC's. Benoemde thema's:

- Het volgen van opleidingen en cursussen is geen zaak van alleen de individuele medewerkers. Leidinggevenden moeten een actievere rol gaan spelen in de ontwikkeling van medewerkers, bijvoorbeeld door na- en bijscholing jaarlijks te bespreken tijdens POP-gesprekken en deelname aan congressen en symposia te stimuleren. HR-medewerkers kunnen ook een actievere rol spelen, bijvoorbeeld door regelmatig te rapporteren over de benutting van de jaarlijkse opleidingsbudgetten.
- Daarnaast is het van belang om bij de archiefprofessionals te benadrukken dat na- en bijscholing essentieel is: voor nieuwe instromers die zich 'het vak' eigen gaan maken, voor de ervaren medewerkers om bij te blijven bij nieuwe ontwikkelingen, en voor allebei de groepen om een bijdrage te leveren aan de netwerkorganisatie die archiefinstellingen meer en meer worden.

Naar certificering

In beide bijeenkomsten is gesproken over certificering als middel om deskundigheid in de archiefsector te bevorderen en te borgen. Daarbij is gebrainstormd over zowel certificering van individuele professionals als certificering op instellingsniveau. Op basis daarvan is een beperkt onderzoek gedaan naar de beide vormen van certificering. De samenvatting daarvan is aangeleverd als aparte bijlage.

Tijdens de ronde tafelbijeenkomst werd certificering van instellingen als voorkeursscenario benoemd:

- *De archiefprofessional bestaat niet:* het is niet mogelijk de deskundigheidseisen te koppelen aan 1 competentieprofiel.
- Dit brengt met zich mee dat er bij een professioneel opererende archiefinstelling meerdere archiefprofessionals met verschillende profielen werken, die tezamen de vereiste deskundigheid en competenties meebrengen (toezicht en advies, (digitaal) informatiebeheer en de toegang tot fysieke en digitale bronnen). Het borgen van deskundigheid op instellingsniveau is daarom logischer dan dat op het niveau van individuele professionals

Opleidingsbehoeften in de archiefsector

- Om archiefprofessionals te motiveren zichzelf te blijven ontwikkelen, is ook de rol van leidinggevenden van belang. Dit dient bij certificering te worden betrokken.

In het gesprek met het bestuur KVAN/BRAIN en de archiefopleiders werd gepleit voor een laagdrempelige, bottom-up opzet waarmee snel kan worden gestart. Het doel op korte termijn is individuele professionals te stimuleren na- of bijscholing te gaan volgen.

Het verdient aanbeveling om de mogelijkheden van beide certificeringsscenario's grondiger te onderbouwen en uit te werken in een stappenplan om vervolgens snel met de implementatie te kunnen starten.

3 Samenvatting van de resultaten van de inventarisatie

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van de inventarisatie samengevat.

De antwoorden op de vragen naar benodigde vakkennis maken duidelijk dat de respondenten hechten aan een archiefopleiding waarin de algemene principes met betrekking tot archivalie worden geborgd, inclusief informatiekunde/informatiemanagement en (archief)recht. Tegelijkertijd wordt opgemerkt dat de archiefopleiding niet voor alle archiefprofessionals noodzakelijk is, maar afhankelijk van de functie.

Verdiepende kennis kan vervolgens worden verkregen door het volgen van gerichte bijscholingscursussen. Het aanbod aan cursussen bij zowel commerciële opleiders als vakgenoten lijkt over het algemeen aan te sluiten op de actuele behoefte. Uitzondering hierop lijkt het aanbod op (IT)-auditing te zijn. Meerdere respondenten geven aan dat er een tekort is aan inspecteurs. Uit de gevoerde gesprekken bleek dat inspecteurs zelf behoefte hebben aan bijscholing op het vlak van (IT)-auditing, maar niet tevreden zijn over het aanbod of niet weten waar ze een cursus kunnen volgen.

Bijna de helft van de respondenten zegt te vinden dat er in de eigen instelling te weinig opleidingen worden gevolgd. Opmerkelijk is dat niet alleen tijd en geld als beperking worden genoemd, maar ook gebrek aan motivatie. Dit staat in contrast met de constatering van het merendeel van diezelfde respondenten niet geheel klaar te zijn voor de toekomst. Certificering van de archiefprofessional kan een instrument zijn om de professionals te stimuleren zichzelf te blijven ontwikkelen.

Bekendheid met het bijscholingsaanbod voor archiefprofessionals

Zoals hierboven al aangegeven, zijn de onderwijsinstellingen die de opleidingen Archivistiek A/B verzorgen bekend in de sector.

Het aanbod aan bijscholingscursussen van zowel commerciële aanbieders als vakgenoten in de informatie- en erfgoedsector is ruim en divers (zie bijlage 7). Als de antwoorden op de vragen naar gevolgde cursussen een indicatie kunnen geven, dan lijken de workshops van vakgenoten (het NA, DEN, NDE en AVA-net) goed bekend: dit aanbod werd door meerdere respondenten genoemd. Van de commerciële aanbieders lijken alleen cursussen te zijn gevolgd bij De Ree (MaisFlexis) en GO.

Geografische spreiding

De geografische spreiding van het aanbod is nog niet onderzocht. Of de regionale cursussen van de erfgoedhuizen bekend zijn in de sector is onduidelijk. Geen van

Opleidingsbehoeften in de archiefsector

de respondenten heeft ze genoemd.

Een van de respondenten heeft aangegeven dat Amsterdam als vestigingsplaats van de drie archiefopleidingen een drempel is vanwege de reistijd.

Werving en selectie

In een van de gevoerde gesprekken werd het ontbreken van 'de tactische laag' in de sector benoemd. Archiefprofessionals kunnen volgens deze respondent strategische ontwikkelingen conceptueel goed vormgeven en ze zijn goed in de operationele uitvoering. De schakel op tactisch niveau (de vertaling van theorie naar praktijk) ontbreekt echter. Als voorbeeld werd het TMLO genoemd: hier valt conceptueel/ theoretisch niets op af te dingen, maar over de praktische toepasbaarheid is veel gemopper. Als verklaring werd genoemd dat in vacatures vaak om WO werk- en denkniveau wordt gevraagd waar eerder HBO-niveau nodig is. Werving en selectie is geen onderwerp van deze inventarisatie, maar is wel van belang voor de verdere professionalisering van de sector.

3.1 Het profiel van de 'archiefprofessional van de toekomst'

Over de reikwijdte van het vak 'archiefprofessional' bestaan geen misverstanden. Bij de uitvraag is daarom onderscheid aangebracht tussen drie aandachtgebieden, gebaseerd op de resultaten van eerdere inventarisaties naar opleidingsbehoeften en de kennisagenda van het Kennisplatform Archieven en Informatie (KIA), namelijk

- Toezicht en advies
- Digitaal informatiebeheer
- Erfgoed (van analoog naar digitaal).

Er is niet alleen gevraagd naar benodigde vakkennis, maar ook naar de vaardigheden en competenties waarover een archiefprofessional idealiter beschikt.

Uit de antwoorden komt het beeld van de archiefprofessional naar voren als schakel tussen verschillende disciplines en tussen verschillende typen stakeholders (archiefvormers/zorgdragende enerzijds; verschillende gebruikersgroepen anderzijds). De rollen van de archiefprofessional worden samengevat als netwerker, intermediair, specialist en – vanzelfsprekend – professional.

De archiefprofessional moet grondige kennis hebben van archivalieken en de ontwikkelingen in het vakgebied, maar zeker ook van 'aanpalende' disciplines als informatiekunde/informatiemanagement en Recht. Binnen de gehanteerde drie kennisgebieden wordt samengevat de volgende vakkennis verondersteld:

Opleidingsbehoeften in de archiefsector

Toezicht en advies

- Wet- en regelgeving: Archiefwet en aanpalende wetgeving; de AVG wordt vaak genoemd
- Kennis van de organisatie van de archiefvormer, de processen en de systemen die deze processen ondersteunen
- Kennis van kwaliteitssystemen en auditmethoden; deze kunnen toepassen
- Kunnen adviseren vanuit het perspectief van de archiefvormer.

Digitaal informatiebeheer

- Archivistiek, o.a. archiefvorming; archiefprincipes
- Informatiemanagement; informatiekunde
- Digitaal archiveren/duurzaam digitaal informatiebeheer
- Organisatie, processen en (beheer)systemen

Erfgoed

De vraag naar kennis waarover de archiefprofessional moet beschikken met betrekking tot (digitaal) erfgoed is minder eenduidig beantwoord dan voor toezicht en advies en digitaal informatiebeheer. De antwoorden zijn zoveel mogelijk gebundeld op basis van de Nationale Strategie Digitaal Erfgoed: zichtbaar, houdbaar, bruikbaar. Meerdere respondenten benadrukken dat de archiefprofessional moet blijven beschikken over kennis van en vaardigheden met betrekking tot de historische archieven.

Op hoofdlijnen worden de volgende kennisgebieden benoemd:

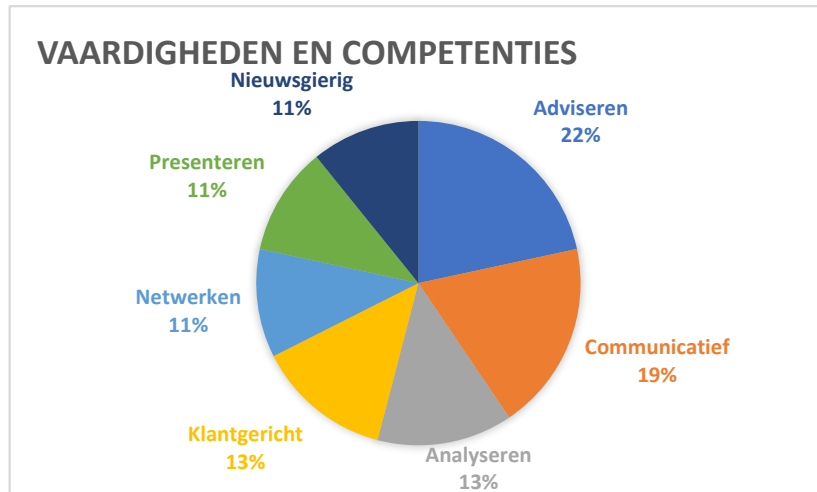
- Kennis van digitaliseringsprocessen; het kunnen onderscheiden van de diverse redenen van digitalisering (gebruiksdoeleinden versus behoud; vervanging)
- Digitale klantkunde: kennis van de (potentiële) vraag vanuit het publiek, maar ook kennis van de kanalen om klantgroepen te bereiken
- Digital humanities; (big) data-analyse voor historisch onderzoek; (linked) open data
- 'Kennis van vroeger', waaronder bijvoorbeeld ook kennis over vroegere besluitvormingsprocessen wordt verstaan.

Vaardigheden en competenties

Behalve naar de inhoudelijke kennis waarover een archiefprofessional moet beschikken is ook gevraagd naar de vaardigheden en competenties die deze moet hebben. De vaardigheden en competenties die het meest zijn genoemd zijn:

Opleidingsbehoeften in de archiefsector

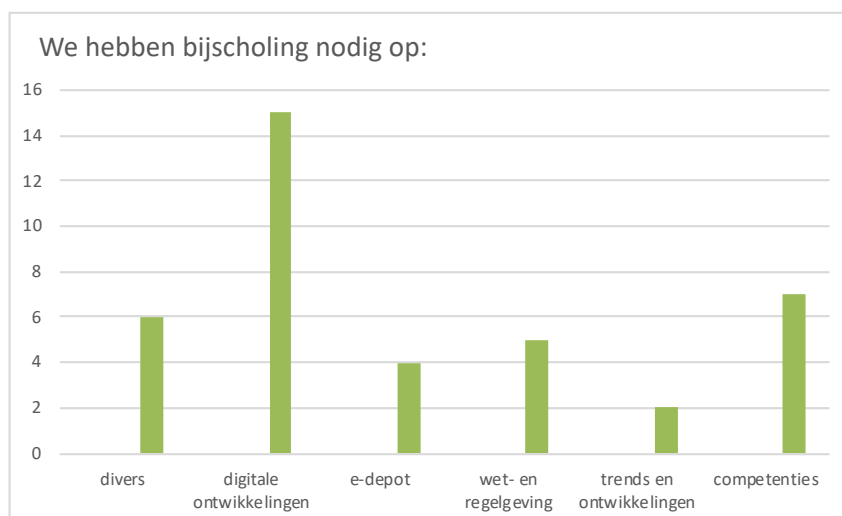

Deze competenties sluiten aan bij de rollen van de archiefprofessional die de respondenten hebben benoemd, met name netwerker en intermediair.

3.2 Opleidingsbehoefte

Om inzicht te krijgen in de opleidingsbehoefte in de sector is gevraagd naar aantallen medewerkers die opleidingen en cursussen volgen en welke opleidingen/cursussen worden gevolgd.

In antwoord op de vraag in welke mate de organisatie is toegerust op ontwikkelingen zegt ruim 75% van de respondenten niet helemaal klaar te zijn voor de toekomst. Het merendeel geeft daarbij aan op welke gebieden behoefte is aan bijscholing:

Opleidingsbehoeften in de archiefsector

Of gedetailleerder:

Op welke gebieden heeft u bijscholing nodig?	
Digitale ontwikkelingen	Digitale duurzaamheid Digitalisering; advies op vlak van digitalisering Digitale zaken als linked open data Overdracht en duurzaam beheer van digitale archieven ICT; ICT elementair Informatietechnologie Informatiebeveiliging Informatiemanagement Audiovisuele bewerkingen Nieuwe technologieën Big data en data-analyse
Wet- en regelgeving	Juridische aspecten Kennis wet- en regelgeving Wet- en regelgeving Compacte workshops wet- en regelgeving Nieuwe wetgeving
E-depot	E-depot Technische mogelijkheden (e-depot) E-depot, hoe om te gaan met het archiveren van digitaal gevormde archieven?
Trends en ontwikkelingen	Trends en ontwikkelingen Algemene ontwikkelingen en duiden wat impact is op informatiebeheer
Genoemde competenties	Communicatie Inclusiviteit Innovatitiviteit Netwerksamenwerken en co-creatie Proactief Flexibel/wendbaar Digitaal denken

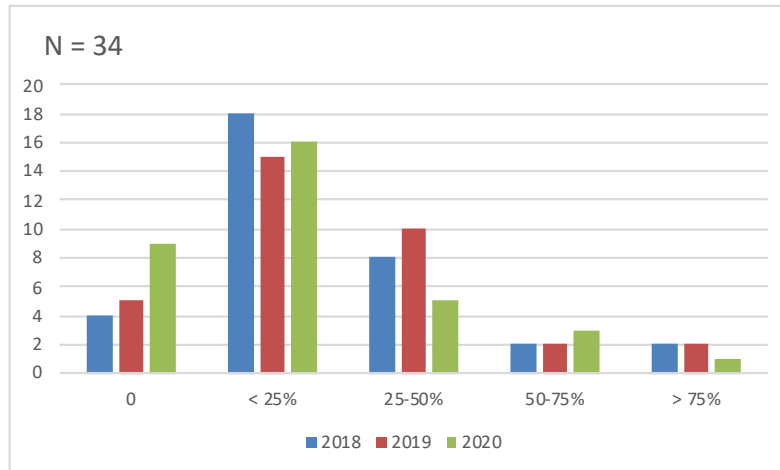
Gevolgde opleidingen en cursussen

Het aantal medewerkers dat een opleiding of cursus heeft gevolgd in 2018 en 2019 of gaat volgen in 2020 wordt door het merendeel van de respondenten geschat op minder dan een kwart. Het aantal respondenten dat aangeeft dat er

Opleidingsbehoeften in de archiefsector

tussen de 25-50% van de medewerkers een opleiding of cursus hebben gevolgd is qua omvang de tweede groep. Dit beeld is voor alle drie de gevraagde jaren redelijk consistent.

Op de vraag welke opleidingen en cursussen het afgelopen jaar zijn gevolgd komt een divers beeld naar voren. Er worden uiteenlopende opleidingen gevolgd, zowel volledige archiefopleidingen als bijscholingscursussen bij commerciële aanbieders of vakgenoten.

Gevolgde opleidingen en cursussen (2019)	
Wet- en regelgeving	<ul style="list-style-type: none">• AVG (8x genoemd)• Wet- en regelgeving (3x genoemd)• Auteursrecht (3x genoemd)• Privacywetgeving• Juridische bijscholing• Archiefrecht en archiefnormen
Digitaal Informatiebeheer	<ul style="list-style-type: none">• Design thinking• Digitaal archiveren• MAIS 9, basiskennis MAIS, MAIS-Flexis• Cursus e-depot (2x genoemd)• Nieuwe technologieën voor (her)gebruik• Oracle• GIS-systemen• Beheer beeldbank• Open data

Opleidingsbehoeften in de archiefsector

	<ul style="list-style-type: none">• SharePoint en dms• Digitaal beheer• Digitale processen• Digitalisering (2x genoemd)• Applicatiebeheer
Erfgoed gerelateerd	<ul style="list-style-type: none">• Digitaal erfgoed in de praktijk• Metadateren/Preserveren• Leren preserveren• Archiefassistent• Conservering en materieel behoud• Onder meer paleografie• Schade herkennen• Cursus historische cartografie• Inventarisatie• Historisch schrijven• Oud schrift• Erfgoed anders dan archieven• Selectie op vernietiging• Klimaatbeheersing• Conservering• Modules archiefassistent• Paleografie
Archivistiek A / B	<ul style="list-style-type: none">• Archivistiek B• MA Archival and Information Studies• Archivistiek• Master archiefwetenschappen• Post-HBO archivistiek• Erfgoedprofessional en archivaris B

Naast de vakinhoudelijke opleidingen en cursussen worden ook verschillende managementcursussen genoemd en cursussen die niet in de gehanteerde onderverdeling passen zoals BHV, ondernemingsraad of MS Officetrainingen.

Mate van aansluiting van de opleidingen en cursussen op de praktijk

De meerderheid van de respondenten is tevreden over de mate van aansluiting van de opleidingen en cursussen op de praktijk. In het geval van de archiefopleidingen is dat 60%, voor het commerciële aanbod 80%.

De respondenten die aangeven dat de mate van aansluiting van de archiefopleidingen op de praktijk te wensen over laat, noemen als belangrijkste knelpunt dat nieuwe medewerkers niet direct inzetbaar zijn, maar moeten worden

Opleidingsbehoeften in de archiefsector

ingewerkt op het praktisch toepassen van de geleerde methodieken. Ook wordt opgemerkt dat (digitaal) archiveren onderdeel zou moeten uitmaken van andere opleidingen ('we zijn allemaal archivaris').

Een aantal respondenten geeft aan de doorlooptijd van de opleidingen te lang te vinden, waardoor de tijdsbelasting en financiële belasting te groot zijn.

4 Het opleidingsaanbod

4.1 Archiefonderwijs

Archivistiek A: Archival and Information Studies, Universiteit van Amsterdam

<https://gsh.uva.nl/content/dual-masters/archival-and-information-studies-heritage-studies/archival-studies-heritage-studies.html?1579011494758>

Deze duale master van 1,5 jaar maakt onderdeel uit van het programma Media Studies aan de UvA. Het aantal studenten is 15-20 per jaar, waarvan 25% internationale studenten. Om het archiefdiploma A te behalen, volgen studenten verplicht aanvullende vakken bij Geschiedenis of Recht (30 ESC).

Ais wetenschappelijke opleiding ligt de nadruk op theorie en analyse en minder op de toepassing van methodieken.

Het programma bestaat momenteel uit algemene inleidende vakken, appraisal, recht, information analytics en access. In het tweede jaar is ruimte voor verdieping en voor het schrijven van de scriptie.

Vanaf het studiejaar 2020/21 zal intensiever worden samengewerkt met de duale master Presentation and Preservation, waardoor het studieaanbod wordt verbreed naar verschillende media, met als studietheema's archives and archiving, presentation and access, record keeping informatics en een case study. In het tweede semester wordt de afstudeerscriptie geschreven en een elective gevolgd: digital humanities, digital memory and sovereignty, digital curation of innovation in the public sector. Tijdens de stageperiode worden drie dagen per week besteed aan een voorgedefinieerd onderzoeksproject en een dag aan een archiefgerelateerde opdracht. De keuze voor thema's voor stageprojecten wordt ieder jaar samen met de sector gemaakt.

De volgorde stage/afstudeerscriptie wordt met ingang van het volgende studiejaar omgedraaid. De UvA constateerde dat studenten na hun stage lastig vinden om een scriptie af te ronden. Meerdere studenten krijgen in hun stageperiode al een baan aangeboden.

Archivistiek B: post-HBO Archivistiek, Hogeschool van Amsterdam

<https://www.hva.nl/archiefschool/archivaris/opleiding-tot-archivaris.html>

De opleiding aan Hogeschool van Amsterdam (HvA) is sinds september 2019 omgevormd tot een post HBO-opleiding Archivistiek. De eerste ervaringen met het nieuwe programma zijn positief: er hebben zich iets meer studenten ingeschreven (>10); ook werken de studenten niet alleen bij archiefinstellingen maar ook bij 'informatiefabrieken' als de SVB en UWV. Inhoudelijke evaluaties van het vernieuwde programma zijn nog niet beschikbaar.

Opleidingsbehoeften in de archiefsector

Het studieprogramma in het eerste studiejaar omvat de componenten IT, informatiemanagement en archivistiek; het programma voor het tweede jaar is nog in ontwikkeling. De HvA biedt een brede basisopleiding, waarbij in de vrije ruimte of in de vorm van summer/winter schools maatwerk mogelijk is (bijv. block chain maar ook paleografie). Vaardigheden en skills zijn onderdeel van het lesprogramma, maar de nadruk ligt op het overbrengen van kennis. Aansluiting met de praktijk wordt gerealiseerd in de vorm van het zgn. beroepsproduct dat studenten opstellen. Hierin wordt een casus uit de eigen werkpraktijk onderzocht en uitgewerkt.

Zowel UvA als HvA hebben contact met KIA over samenwerkingsmogelijkheden voor het ontwikkelen van cursussen.

Archivistiek B: HBO Archivistiek (Erfgoedstudies), Reinwardt Academie
<https://www.reinwardt.ahk.nl/bachelor-cultureel-erfgoed/>

De Reinwardt Academie werkt voor het vakgebied archivistiek nauw samen met de HvA en de UvA. Studenten archivistiek aan de Reinwardt volgen na het basisprogramma in het derde jaar drie onderdelen bij de HvA (Archiefrecht, archiveringssystemen en toegankelijkheid) en drie onderdelen bij de Reinwardt zelf. De Reinwardt richt zich als opleider op de archivering van particuliere archieven en thema's als identiteit, betekenisgeving en diversiteit. Er wordt samengewerkt met NDE voor de cursus Leren Preserveren.

Naast deze drie opleiders bieden ook de Universiteit Leiden, de Universiteit Brussel, de Open Universiteit en meerdere hogescholen (Avans, Haagse Hogeschool) relevante opleidingen aan.

4.2 Het commerciële aanbod

De inventarisatie van het bijscholingsaanbod is in overleg met de opdrachtgever beperkt tot fysieke opleidingen en cursussen gericht op de informatie- en erfgoedsector. Online aanbod (MOOC's, kennisplatforms), seminars, vaktijdschriften zijn buiten beschouwing gelaten. Even goed is het aanbod aan opleidingen en cursussen groot.

Van de commerciële aanbieders is GO Opleidingen de grootste, met zowel volledige meerjarige opleidingen (SOD I, SOD II en VVA) en een breed palet aan cursussen van een of meer dagen. Onderdelen van de opleidingen kunnen ook als losse module worden gevolgd. Naast het vakinhoudelijke aanbod, biedt GO ook cursussen voor het ontwikkelen van vaardigheden aan, bijvoorbeeld adviesvaardigheden en communicatie.

Ook VHIC heeft een ruim aanbod met zowel enkele opleidingen (leergangen) als

Opleidingsbehoeften in de archiefsector

korte cursussen. Beide opleiders richten zich meer op de informatiespecialisten bij de archiefvormers dan op archiefdiensten.

Andere commerciële aanbieders die zich richten op de informatie- en erfgoedsector zijn onder meer The Information Academy, Doxis, DIOR (KBenP), CIBIT, PBLQ, IMF en IenM. Ze bieden over het algemeen korte cursussen of workshops op een bepaald vakinhoudelijk thema en/of het ontwikkelen van competenties.

Zie hiervoor ook het apart meegezonden Excelbestand.

5 Verantwoording

De inventarisatie is uitgevoerd door en onder verantwoordelijkheid van Hoomans InformatieAdvies. Conform de in de offerte voorgestelde aanpak is het onderzoek uitgevoerd door middel van deskresearch, een online vragenlijst en interviews. De vragenlijst is verstuurd aan 90 instellingen, daarvan hebben er 38 gereageerd (afgerond 42%). Twee respondenten aangegeven niet werkzaam te zijn bij een archiefinstelling, maar de vragenlijst wel te hebben ingevuld. Een daarvan is werkzaam bij een van de opleiders. Omdat de vragenlijsten geheel anoniem waren, was het niet mogelijk deze antwoorden achteraf uit te filteren. Er is dus sprake van een kleine vervuiling in de resultaten.

In totaal zijn 10 interviews afgenomen met vertegenwoordigers van opleidingsinstututen, brancheorganisaties, nationale instellingen en individuele archiefdiensten.

Voor de inventarisatie is tevens gebruik gemaakt van eerdere onderzoeken en inventarisaties, zie hiervoor het overzicht geraadpleegde bronnen in de bijlage. De uitwerking van het rapport is tussentijds voorgelegd aan de opdrachtgever.

6 BIJLAGE: Bronnen

Gesprekspartners

Gelders Archief
Gemeentearchief Den Haag
Hogeschool van Amsterdam
KIA Professionalisering
Nationaal Archief
Netwerk Digitaal Erfgoed
Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid
Regionaal Archief Rivierenland
Reinwardt Academie
Universiteit van Amsterdam

Bronnen

Hellema, N. *Deskundigheidsbevordering_ Onderwerpen* (NDE; intern werkdocument, concept)

Hertogs, D. *Het onzekere voor het zekere nemen in een onzekere wereld: Een onderzoek naar leerbehoeften van het archiefveld* (2016)

Inventarisatie van het huidige opleidings- en trainingsaanbod op het gebied van kennis- en talentontwikkeling rondom digitale vaardigheden (Injoin, 2018)

KIA Kennisagenda (intern werkdocument, concept)

Menting, C. *Archiefinspectie: Competenties van een Archiefinspecteur* (afstudeerscriptie, 2018)

Resultaten behoeftenonderzoek opleidingen informatievak in Vlaanderen en Nederland (Dialogic, 2016)

Websites van de opleiders die zijn opgenomen in het opleidingsaanbod